

Cykl lekcji języka polskiego w klasach 7–8
poświęconych książce Pawła Beręsewicz *Wszystkie lajki Marczuka*

Lekcja 1, 2

Temat: Rozmawiamy o Wikipedii

2 godz.

Cele:

- **przeprowadza wnioskowanie jako element wyvodu argumentacyjnego [III, 1, 6)],**
- zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie [III, 1, 7)],
- **rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję [III, 1, 8)],**
- gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi [III, 1, 2)],
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii [IV, 8)],
- wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego [I, 2, 1)],
- porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie [II, 1, 2)].
- wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera [kl. 4–6, I, 1, 20).

Metody:

- heureka, pogadanka, dyskusja, praca z tekstem

Formy:

- zbiorowa

Materiały:

- Paweł Beręsewicz *Wszystkie lajki Marczuka*
- teksty do analizy i dyskusji klasowej (do wydrukowania lub pokazania na tablicy multimedialnej)

Przebieg lekcji

1. Czynności organizacyjne. (5 minut)

2. Wrażenia uczniów po lekturze powieści *Wszystkie lajki Marczuka*.
Określenie jej problematyki.
Jakie refleksje zostały w was po lekturze tej powieści? (5 minut)
3. Wstępna rozmowa na temat Wikipedii i papierowych encyklopedii.
Wikipedia
Czy często z niej korzystacie?
Jakich treści w niej szukacie?
Czy jest pomocna?
W jaki sposób z niej korzystacie? Czy tylko z jej wersji polskojęzycznej?
Czy porównujecie wersje haseł z różnych języków?
Encyklopedia papierowa
Czy macie w domu encyklopedie papierowe? Jakie są to encyklopedie?
Czy z nich korzystacie? Jak często? Dlaczego tak? Dlaczego nie?
Własna notatka uczniów na ww. temat. (10 minut)
4. Rozdanie uczniom tekstów na temat Henryka Batuty i Zhemao. Odczytanie ich.
(5–10 minut)

Tekst nr 1

Mystyfikacja związana z Henrykiem Batutą

W latach 2004–2006 polskojęzyczna *Wikipedia* padła ofiarą mistyfikacji, w której stworzono fikcyjną postać Henryka Batuty. Anonimowi autorzy wprowadzili hasło opisujące nieistniejącą postać historyczną, dodając fałszywe informacje do innych haseł na *Wikipedii* w celu uwiarygodnienia istnienia wymyślnego Henryka Batuty. Mistyfikacja trwała przez blisko piętnaście miesięcy, zanim została ostatecznie wykryta i usunięta. Fałszywe informacje o Henryku Batucie rozprzestrzeniły się poza Wikipedię, pojawiając się na innych stronach internetowych i w dyskusjach *online*. Sprawa ta postawiła pod znakiem zapytania kwestię wiarygodności treści w internecie i zwróciła uwagę na konieczność większej ostrożności w weryfikacji informacji *online*. Wpis na temat Henryka Batuty to ostrzeżenie przed niebezpieczeństwami związanymi z manipulacją treścią w internecie. Wpis w *Wikipedii* brzmiał następująco:

Henryk Batuta, właśc. Izaak Apfelbaum (ur. 1898 w Odessie, zm. 1947 pod Ustrzykami Górnymi) – polski komunista, działacz międzynarodowego ruchu robotniczego. Uczestnik wojny domowej w Rosji, po powrocie do kraju członek Komunistycznej Partii Polski. Na mocy partyjnych wyroków organizował zabójstwa tajnych współpracowników policji politycznej, których wykonawcą był m.in. Wacław Komar. Sprawa ta wyszła na jaw dopiero w latach 50. W latach 1934–1935 więzień Berezki Kartuskiej, później na emigracji. Uczestnik wojny domowej w Hiszpanii. W czasie II wojny światowej w ZSRR, od 1943 członek Związku Patriotów Polskich, major Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zginął w 1947 pod Ustrzykami Górnymi w starciu z UPA.
Jego osobie poświęcona jest ulica w Warszawie (Służew nad Dolinką). Po 1989 r. pojawiały się liczne głosy, by zmienić jej nazwę, jednak do zmiany nie doszło.

Tekst nr 2

Mystyfikacja Zhemao na chińskiej Wikipedii

Chińskojęzyczna wolontariuszka Wikipedii o pseudonimie Zhemao, stworzyła ponad 200 fałszywych artykułów na temat historii średniowiecznej Rosji. Jej działalność trwała od 2012 do 2022 roku.

Zhemao mieszała fikcję z prawdą, wykorzystując technikę przekładu automatycznego oraz dodając zmyślone przez siebie szczegóły. Jej fałszywe hasła były szczegółowe i przekonujące, co sprawiło, że nie zostały wykryte przez ponad dekadę. Zdobyła zaufanie społeczności Wikipedii, podając się za córkę historyka i wykorzystując wsparcie innych kont, aby uwiarygodnić swoje artykuły.

Mystyfikację Zhemao odkrył pisarz o pseudonimie Yifan, kiedy natrafił na rozbudowany artykuł o kopalni srebra w Kaszynie, która nigdy nie istniała i informacja o niej nie pojawiła się w różnojęzycznych wersjach Wikipedii (również rosyjskiej). Większość artykułów Zhemao została wtedy usunięta, a jej konto zablokowane. Zhemao przyznała, że nie ma wyższego wykształcenia, przeprosiła i ujawniła, że w rzeczywistości jest gospodynią domową.

5. Porównanie obu tekstów z fabułą powieści *Wszystkie lajki Marczuka*.
- Czy jest możliwe, że pomysł do napisania powieści wyniknął z autentycznych wydarzeń?
 - Jakie dostrzegacie podobieństwa między wydarzeniami powieści a opisanymi w tekstach fałszerstwach Wikipedii? (5 minut)
6. Na podstawie książki i tekstów zapiszcie w punktach drogę *fake newsa*. (10 minut)

Przykładowa notatka:

Droga *fake newsa*

1. Zapisanie fałszywego hasła w Wikipedii.
2. Zorganizowanie kampanii reklamowej / informacyjnej pod nieprawdziwym hasłem.
3. Wykorzystanie wpisów nieświadomych prawdy „pożytecznych idiotów”.
4. Pisanie nieprawdy na forach internetowych, w komentarzach prasowych, na stronach tematycznych.
5. Nachalna, wielokrotnie powtarzana propaganda.
6. Niekontrolowane samopowielanie się *fake newsa*.

9. Czy w świetle tego, co powiedzieliśmy do tej pory, Wikipedia wydaje się wam rzetelnym źródłem informacji? (5 minut)

10. Rozdanie uczniom tekstów na temat Wikipedii. Przeczytanie. (5–10 minut)

Tekst nr 3

Wikipedia jest bardzo cennym narzędziem edukacyjnym i źródłem wiedzy dla osób z różnych środowisk i dziedzin. Łatwo dostępna dla każdego i bezpłatna, stanowi najpopularniejsze źródło informacji na świecie. Zawiera szeroki zakres artykułów z wielu dziedzin wiedzy, pisanych przez często anonimowych wolontariuszy-wikipedystów o bardzo zróżnicowanym stopniu wiedzy. Aby zostać wikipedystą nie trzeba spełnić wyśrubowanych wymagań, wystarczy dobra wola i chęć pracy.

Tysiące wolontariuszy stale aktualizuje i uzupełnia hasła, co sprawia, że w Wikipedii znajdziemy najświeższe informacje i najnowsze odkrycia.

Zaleca się jednak ostrożność i sprawdzanie źródeł, aby potwierdzić prawdziwość informacji przed ich wykorzystaniem.

Tekst nr 4

[*Wikipedia*] jest to nie tylko największa encyklopedia (i największy zbiorowy ruch społeczny w historii ludzkości), ale także encyklopedia, której jakość nie odbiega znacząco od tzw. źródeł profesjonalnych. Już w 2005 r. „Nature” opublikowało badania, z których wynikało, że liczba błędów w *Wikipedii* nie odstawała wówczas od *Britanniki*. Co prawda ta ostatnia mocno kontestowała te wyniki, częściowo słusznie krytykując metodykę badawczą, ale od tego czasu sporo się zmieniło. *Wikipedia* pięciokrotnie zwiększyła objętość i obecnie jest ponad pięćdziesięciokrotnie większa od *Britanniki*. Sama *Britannica* od 2012 r. przestała się ukazywać, nie wytrzymała tempa konkurencji. Badania z tego samego roku, przeprowadzone przez australijskich badaczy na wycinkowej próbie haseł dotyczących zaburzeń psychicznych, opublikowane w jednym z wiodących czasopism medycznych „Psychological Medicine”, dowiodły, że „jakość informacji na temat depresji i schizofrenii w *Wikipedii* jest, ogólnie rzecz biorąc, równie dobra lub lepsza niż na centralnie administrowanych stronach w encyklopedii *Britannica*, a także podręczniku psychiatrii”.

Choć zbadanie jakości wszystkich haseł *Wikipedii* jest, rzecz jasna, niemożliwe, a sama angielska *Wikipedia* ma już ponad 5 mln haseł (polska 1,2 mln), o jej jakości świadczy także coraz większe zaufanie środowisk akademickich do tego medium. Amerykańskie Towarzystwo Socjologiczne, Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne, a także Stowarzyszenie na rzecz Psychologii Naukowej zgodnie zachęcają swoich członków do wzbogacania *Wikipedii* i wykorzystywania jej w pracy na uczelniach.

Źródło: <https://www.polityka.pl/niezbednik/1699614,1,trudno-znalezc-prawde-w-wikipedii-i-dobrze.read>

Tekst nr 5

Wikipedia bywa przedmiotem krytyki z powodu nieprawidłowych informacji, które nie są w niej wykrywane i poprawiane. Od 2001 roku (kiedy to powstała) bardzo szybko się rozwinęła i obecnie jest największą encyklopedią świata. Piszą, edytują i weryfikują ją tysiące wolontariuszy-wikipedystów, wśród których wielu to wysokiej klasy eksperci w różnych dziedzinach.

W badaniu przeprowadzonym na potrzeby czasopisma „Nature” porównano wybrane hasła *Wikipedii* i tradycyjnej, papierowej encyklopedii *Britannica*. Szukano w nich błędów i nieścisłości. Badacze nie wiedzieli, z którego źródła pochodziły analizowane przez nich hasła.

Stwierdzono zaledwie osiem poważnych błędów – po cztery w każdej z encyklopedii. W obu źródłach pojawiły się również drobniejsze pomyłki merytoryczne: 162 w *Wikipedii* i 123 w *Britannice* – najstarszej i najbardziej renomowanej encyklopedii na świecie.

Źródło: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C21439%2Cwikipedia-jednak-wiarygodna.html>

11. Czy w takim razie Wikipedia jest, czy nie jest rzetelnym źródłem informacji?

Jak korzystać z Wikipedii? Minidyskusja. (5–10 minut)

12. Odczytanie tekstu na temat Wikipedii. (5 minut)

Tekst nr 6

Oto kilka wskazówek, jak korzystać z *Wikipedii* w sposób efektywny i bezpieczny:

- Sprawdź źródła: Jeśli informacja jest istotna lub kontrowersyjna, warto sprawdzić, czy ma wiarygodne źródło. Niektóre artykuły mają sekcje „Źródła” lub „Bibliografia”, gdzie można znaleźć więcej informacji.
- Potwierdź informacje: Jeśli coś wydaje się podejrzane lub nieznanne, warto potwierdzić to na innych stronach internetowych lub w innych źródłach.
- Sprawdź historię edycji: Warto spojrzeć na historię edycji artykułu, aby zobaczyć, czy nie było w nim wielu zmian w krótkim czasie. To może wskazywać na spór lub manipulację.
- Korzystaj z dyskusji: Jeśli masz wątpliwości co do treści artykułu, warto zajrzeć do sekcji dyskusji, gdzie użytkownicy mogą omawiać kwestie związane z treścią.
- Zwracaj uwagę na ostrzeżenia: Niektóre artykuły zawierają ostrzeżenia lub adnotacje dotyczące kontrowersji lub braku wiarygodności informacji.
- Bądź krytyczny: Mimo że *Wikipedia* jest cennym źródłem wiedzy, należy zachować zdrowy sceptycyzm i krytycyzm wobec prezentowanych informacji.

13. Praca w parach.

Na podstawie tego, co powiedzieliśmy do tej pory na lekcji, oraz własnych doświadczeń zapiszcie jak najwięcej argumentów i przykładów dowodzących dwóch tez:

- *Wikipedia* jest rzetelnym źródłem informacji.
- *Wikipedia* nie jest rzetelnym źródłem informacji. (15 minut)

Lekcja 3

Temat: Piszemy rozprawkę na temat *Wikipedii*

1 godz.

Cele:

- wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy pisaniu rozprawki [III, 1, 4)],
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii [IV, 8)].

Metody:

- samodzielna praca

Formy:

- indywidualna

Materiały:

- teksty z poprzedniej lekcji

Przebieg lekcji

Na kolejnej lekcji uczniowie piszą samodzielnie rozprawkę na temat *Wikipedii*. Samodzielnie formułują także jej temat (rozprawka z tezą lub hipotezą). (45 minut)

Lekcja 4

Temat: Adam Zieliński i inne trole.

1 godz.

Cele:

- wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi [I, 1, 9)],
- rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi [III, 1, 9)],
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii [IV, 8)].
- **charakteryzuje bohaterów w czytanych utworach [kl. 4–6, I, 1, 9)],**
- wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych oraz określa ich cechy [kl. 4–6, I, 1, 11)],

- określa doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi [kl. 4–6, I, 1, 16)],
- wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera [kl. 4–6, I, 1, 20).

Przebieg lekcji

1. Przypomnienie typologii podziału bohaterów literackich:

- główny, pierwszoplanowy, drugoplanowy, epizodyczny,
- pozytywny, negatywny,
- tytułowy.

Poproszenie uczniów, aby w parach dokonali podziału bohaterów powieści *Wszystkie lajki Marczuka*, a potem opowiedzieli o trudnościach i wątpliwościach, na jakie natrafili. Prawdopodobnie uczniowie będą mieli różne pomysły. Warto poprosić ich, aby powiedzieli, czym kierowali się, kwalifikując danego bohatera do danego typu. Jeśli przeobrazi się to w dyskusję – tym lepiej.

Czy jest łatwo podzielić w tak tradycyjny sposób bohaterów tej powieści?

Przy których bohaterach pojawiają się trudności? (10 minut)

2. Adam Zieliński – bohater negatywny? (10 minut)

Uczniowie dostają kartki z zapisanymi cechami.

Oto alfabetyczna lista różnych cech ludzkich.

1. Wykreśl z niej cechy, które nie pasują do Adama Zielińskiego.
2. Pozostałe cechy wpisz do tabeli według wzoru:

OK 	Red flag

Przykładowy sposób rozwiązania

ambitny	dobry	krętacz	niefrasobliwy	pomysłowy
bezczelny	organizator	lekkomyślny	niepewny siebie	prawdomówny
bezinteresowny	empatyczny	łojalny	nieszczery	prostoliniiny
beźmyślny	godny zaufania	łatwo	nieśmiały	przebiegły
bez skrupułów	inteligentny	nawiązujący	nietuzinkowy	rozzutny
cierpliwy	komunikatywny	kontakty	odważny	serdeczny
cwany	konsekwentny	manipulator	operatywny	skuteczny
	kreatywny	mściwy	pamiętliwy	towarzyski

traktujący ludzi przedmiotowo	wiarygodny	zbyt	zdolny do refleksji nad swoim postępowaniem	zdolny do wzięcia odpowiedzialności za swoje błędy
troskliwy	wielkoduszny	rywalizujący z innymi		
uczciwy	wyrozumiały	zdolny do knucia		
	zazdrosny			

OK 	Red flag
ambitny, cierpliwy, dobry organizator, inteligentny, komunikatywny, konsekwentny, kreatywny, łatwo nawiązujący kontakty, nietuzinkowy, odważny, operatywny, pomysłowy, skuteczny, towarzyski, zdolny do refleksji nad swoim postępowaniem, zdolny do wzięcia odpowiedzialności za swoje błędy	bezczelny, bezmyślny, bez skrupułów, cwany, krętacz, lekkomyślny, manipulator, mściwy, niefrasobliwy, nieszczerzy, pamiętliwy, przebiegły, traktujący ludzi przedmiotowo, zazdrosny, zbyt rywalizujący z innymi, zdolny do knucia

4. Jakie pobudki kierowały Adamem Zielińskim, głównym bohaterem powieści, gdy planował i przeprowadzał swoją mistyfikację? Dlatego zdecydował się na stworzenie fałszywego hasła w *Wikipedii*? (zawiść, zemsta, poczucie niedoceny) (5 minut)

5. Z jakich powodów są wymyślane *fake newsy*? Po co podaje się ludziom nieprawdziwe informacje? (5 minut)

6. Jakie znacie rodzaje *fake newsów*? Jak się przed nimi bronić? Które z form szerzenia *fake newsów* wykorzystali bohaterowie powieści *Wszystkie lajki Marczyka*? (10 minut)

Rozmowa z wykorzystaniem pojęć:

- **Deep fake** – technika obróbki obrazu, polegająca na łączeniu obrazów twarzy ludzkich przy użyciu technik sztucznej inteligencji
- **Fotomontaż**
- **Pacynka** – fałszywe konto utworzone i kontrolowane przez tego samego użytkownika m.in. w mediach społecznościowych
- **Cyberprzestępczość** – przestępczość w zakresie czynów skierowanych przeciwko systemowi komputerowemu i dokonanych przy użyciu komputera

- **Trollowanie** – antyspołeczne zachowanie charakterystyczne dla internetowych forów dyskusyjnych i mediów społecznościowych, polegające na zamieszczaniu kontrowersyjnych, napastliwych, często nieprawdziwych treści w celu zwrócenia na siebie uwagi albo sprowokowania, ośmieszenia lub obrażenia innych użytkowników
- **Bot** – program wykonujący pewne czynności w zastępstwie człowieka
- **Clickbait** – przyciąganie uwagi internautów za pomocą tytułów lub miniaturek, które przesadnie wyolbrzymiają faktyczną treść lub znaczenie artykułu
- **Podszywanie się pod strony internetowe**

7. Na czym polega niebezpieczeństwo *fake newsów*? W jakich dziedzinach jest to szczególnie niebezpieczne? Na ile realne i poważne jest to zagrożenie? (5 minut)

Lekcja 5

Temat: Co dalej z Marcukiem?

1 godz.

Cele:

- wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji [I, 1, 9)],
- przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego [III, 1, 6)],
- zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie [III, 1, 7)],
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii [IV, 8)]

Metody:

- problemowa, dyskusja, burza mózgów

Formy:

- zbiorowa lub grupowa

Materiały:

– ulotki informacyjne *Jak rozpoznawać i weryfikować fałszywe informacje*

– ewentualnie duże arkusze papieru do pracy w grupach, flamastry.

Przebieg lekcji

Kolejną lekcję warto poświęcić klasowej lub grupowej dyskusji pod tytułem

Co dalej z Marczukiem?, podczas której uczniowie zastanowią się:

- Co Adam Zieliński powinien zrobić ze swoim fałszywym wpisem w Wikipedii?
W jaki sposób to mógłby zorganizować?
- Jakie mogą być najbliższe i długofalowe konsekwencje każdej z jego decyzji:
dla niego,
dla jego bliskich,
dla szkoły,
dla prawdy,
dla świata,
dla Wikipedii.
- W jaki sposób chłopiec może próbować zminimalizować skutki niektórych decyzji?

Wnioski z dyskusji uczniowie mogą przedstawić np. w formie notatki graficznej (praca w grupach).

Na zakończenie cyklu lekcji nauczycielka może rozdać uczniom ulotki informacyjne

Jak rozpoznawać i weryfikować fałszywe informacje.

Teksty do pracy przy omawianiu lektury Pawła Beręsewicza *Wszystkie lajki Marczuka*

WIKIPEDIA

Tekst nr 1

Mystyfikacja związana z Henrykiem Batutą

W latach 2004–2006 polskojęzyczna *Wikipedia* padła ofiarą mistyfikacji, w której stworzono fikcyjną postać Henryka Batuty. Anonimowi autorzy wprowadzili hasło opisujące nieistniejącą postać historyczną, dodając fałszywe informacje do innych haseł na *Wikipedii* w celu uwiarygodnienia istnienia wymyślnego Henryka Batuty. Mistyfikacja trwała przez blisko piętnaście miesięcy, zanim została ostatecznie wykryta i usunięta.

Fałszywe informacje o Henryku Batucie rozprzestrzeniły się poza *Wikipedię*, pojawiając się na innych stronach internetowych i w dyskusjach *online*. Sprawa ta postawiła pod znakiem zapytania kwestię wiarygodności treści w internecie i zwróciła uwagę na konieczność większej ostrożności w weryfikacji informacji *online*. Wpis na temat Henryka Batuty to ostrzeżenie przed niebezpieczeństwami związanymi z manipulacją treścią w internecie. Wpis w *Wikipedii* brzmiał następująco:

Henryk Batuta, właśc. Izaak Apfelbaum (ur. 1898 w Odessie, zm. 1947 pod Ustrzykami Górnymi) – polski komunista, działacz międzynarodowego ruchu robotniczego. Uczestnik wojny domowej w Rosji, po powrocie do kraju członek Komunistycznej Partii Polski. Na mocy partyjnych wyroków organizował zabójstwa tajnych współpracowników policji politycznej, których wykonawcą był m.in. Waław Komar. Sprawa ta wyszła na jaw dopiero w latach 50. W latach 1934–1935 więzień Berezki Kartuskiej, później na emigracji. Uczestnik wojny domowej w Hiszpanii. W czasie II wojny światowej w ZSRR, od 1943 członek Związku Patriotów Polskich, major Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zginął w 1947 pod Ustrzykami Górnymi w starciu z UPA.

Jego osobie poświęcona jest ulica w Warszawie (Służew nad Dolinką). Po 1989 r. pojawiały się liczne głosy, by zmienić jej nazwę, jednak do zmiany nie doszło.

Tekst nr 2

Mystyfikacja Zhemao na chińskiej Wikipedii

Chińskojęzyczna wolontariuszka *Wikipedii* o pseudonimie Zhemao, stworzyła ponad 200 fałszywych artykułów na temat historii średniowiecznej Rosji. Jej działalność trwała od 2012 do 2022 roku.

Zhemao mieszała fikcję z prawdą, wykorzystując technikę przekładu automatycznego oraz dodając zmyślone przez siebie szczegóły. Jej fałszywe hasła były szczegółowe i przekonujące, co sprawiło, że nie zostały wykryte przez ponad dekadę. Zdobyła zaufanie społeczności *Wikipedii*, podając się za córkę historyka i wykorzystując wsparcie innych kont, aby uwiarygodnić swoje artykuły.

Mystyfikację Zhemao odkrył pisarz o pseudonimie Yifan, kiedy natrafił na rozbudowany artykuł o kopalni srebra w Kaszynie, która nigdy nie istniała i informacja o niej nie pojawiła się w różnojęzycznych wersjach *Wikipedii* (również rosyjskiej). Większość artykułów Zhemao została wtedy usunięta, a jej konto zablokowane. Zhemao przyznała, że nie ma wyższego wykształcenia, przeprosiła i ujawniła, że w rzeczywistości jest gospodynią domową.

Tekst nr 3

Wikipedia jest bardzo cennym narzędziem edukacyjnym i źródłem wiedzy dla osób z różnych środowisk i dziedzin. Łatwo dostępna dla każdego i bezpłatna, stanowi najpopularniejsze źródło informacji na świecie. Zawiera szeroki zakres artykułów z wielu dziedzin wiedzy, pisanych przez często anonimowych wolontariuszy-wikipedystów o bardzo zróżnicowanym stopniu wiedzy. Aby zostać wikipedystą nie trzeba spełnić wyśrubowanych wymagań, wystarczy dobra wola i chęć pracy.

Tysiące wolontariuszy stale aktualizuje i uzupełnia hasła, co sprawia, że w *Wikipedii* znajdziemy najświeższe informacje i najnowsze odkrycia.

Zaleca się jednak ostrożność i sprawdzanie źródeł, aby potwierdzić prawdziwość informacji przed ich wykorzystaniem.

Tekst nr 4

[*Wikipedia*] jest to nie tylko największa encyklopedia (i największy zbiorowy ruch społeczny w historii ludzkości), ale także encyklopedia, której jakość nie odbiega znacząco od tzw. źródeł profesjonalnych. Już w 2005 r. „Nature” opublikowało badania, z których wynikało, że liczba błędów w *Wikipedii* nie odstawała wówczas od *Britanniki*. Co prawda ta ostatnia mocno kontestowała te wyniki, częściowo słusznie krytykując metodykę badawczą, ale od tego czasu sporo się zmieniło. *Wikipedia* pięciokrotnie zwiększyła objętość i obecnie jest ponad pięćdziesięciokrotnie większa od *Britanniki*. Sama *Britannica* od 2012 r. przestała się ukazywać, nie wytrzymała tempa konkurencji. Badania z tego samego roku, przeprowadzone przez australijskich badaczy na wycinkowej próbie haseł dotyczących zaburzeń psychicznych, opublikowane w jednym z wiodących czasopism medycznych „Psychological Medicine”, dowiodły, że „jakość informacji na temat depresji i schizofrenii w *Wikipedii* jest, ogólnie rzecz biorąc, równie dobra lub lepsza niż na centralnie administrowanych stronach w encyklopedii *Britannica*, a także podręczniku psychiatrii”.

Choć zbadanie jakości wszystkich haseł *Wikipedii* jest, rzecz jasna, niemożliwe, a sama angielska *Wikipedia* ma już ponad 5 mln haseł (polska 1,2 mln), o jej jakości świadczy także coraz większe zaufanie środowisk akademickich do tego medium. Amerykańskie Towarzystwo Socjologiczne, Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne, a także Stowarzyszenie na rzecz Psychologii Naukowej zgodnie zachęcają swoich członków do wzbogacania *Wikipedii* i wykorzystywania jej w pracy na uczelniach.

Źródło: <https://www.polityka.pl/niezbednik/1699614,1,trudno-znalezc-prawde-w-wikipedii-i-dobrze.read>

Tekst nr 5

Wikipedia bywa przedmiotem krytyki z powodu nieprawidłowych informacji, które nie są w niej wykrywane i poprawiane. Od 2001 roku (kiedy to powstała) bardzo szybko się rozwinęła i obecnie jest największą encyklopedią świata. Piszą, edytują i weryfikują ją tysiące wolontariuszy-wikipedystów, wśród których wielu to wysokiej klasy eksperci w różnych dziedzinach.

W badaniu przeprowadzonym na potrzeby czasopisma „Nature” porównano wybrane hasła *Wikipedii* i tradycyjnej, papierowej encyklopedii *Britannica*. Szukano w nich błędów i nieścisłości. Badacze nie wiedzieli, z którego źródła pochodziły analizowane przez nich hasła.

Stwierdzono zaledwie osiem poważnych błędów – po cztery w każdej z encyklopedii. W obu źródłach pojawiły się również drobniejsze pomyłki merytoryczne: 162 w *Wikipedii* i 123 w *Britannice* – najstarszej i najbardziej renomowanej encyklopedii na świecie.

Źródło: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C21439%2Cwikipedia-jednak-wiarygodna.html>

Tekst nr 6

Oto kilka wskazówek, jak korzystać z *Wikipedii* w sposób efektywny i bezpieczny:

- Sprawdź źródła: Jeśli informacja jest istotna lub kontrowersyjna, warto sprawdzić, czy ma wiarygodne źródło. Niektóre artykuły mają sekcje „Źródła” lub „Bibliografia”, gdzie można znaleźć więcej informacji.
- Potwierdź informacje: Jeśli coś wydaje się podejrzane lub nieznanne, warto potwierdzić to na innych stronach internetowych lub w innych źródłach.
- Sprawdź historię edycji: Warto spojrzeć na historię edycji artykułu, aby zobaczyć, czy nie było w nim wielu zmian w krótkim czasie. To może wskazywać na spór lub manipulację.
- Korzystaj z dyskusji: Jeśli masz wątpliwości co do treści artykułu, warto zajrzeć do sekcji dyskusji, gdzie użytkownicy mogą omawiać kwestie związane z treścią.
- Zwracaj uwagę na ostrzeżenia: Niektóre artykuły zawierają ostrzeżenia lub adnotacje dotyczące kontrowersji lub braku wiarygodności informacji.
- Bądź krytyczny: Mimo że *Wikipedia* jest cennym źródłem wiedzy, należy zachować zdrowy sceptycyzm i krytycyzm wobec prezentowanych informacji.

Karta pracy

Przeczytaj alfabetyczną listę wybranych ludzkich cech.

1. Wykreśl z niej cechy, które nie pasują do Adama Zielińskiego.
2. Pozostałe cechy wpisz do tabeli:

OK 	Red flag

ambitny	komunikatywny	niepewny siebie	serdeczny	zbyt rywalizujący z innymi
bezczelny	konsekwentny	nieszczery	skuteczny	
bezinteresowny	kreatywny	nieśmiały	towarzyski	zdolny do knucia
bezmyślny	krętacz	nietuzinkowy	traktujący ludzi przedmiotowo	
bez skrupułów	lekkomyślny	odważny	troskliwy	zdolny do refleksji nad swoim postępowaniem
cierpliwy	lojalny	operatywny	uczciwy	
cwany	łatwo nawiązujący kontakty	pamiętliwy	wiarygodny	zdolny do wzięcia odpo- wiedzialności za swoje błędy
dobry organizator	manipulator	prawdomówny	wielkoduszny	
empatyczny	mściwy	prostoliniwny	wyrozumiały	
godny zaufania	niefrasobliwy	przebiegły	zazdrosny	
inteligentny		rozrzutny		

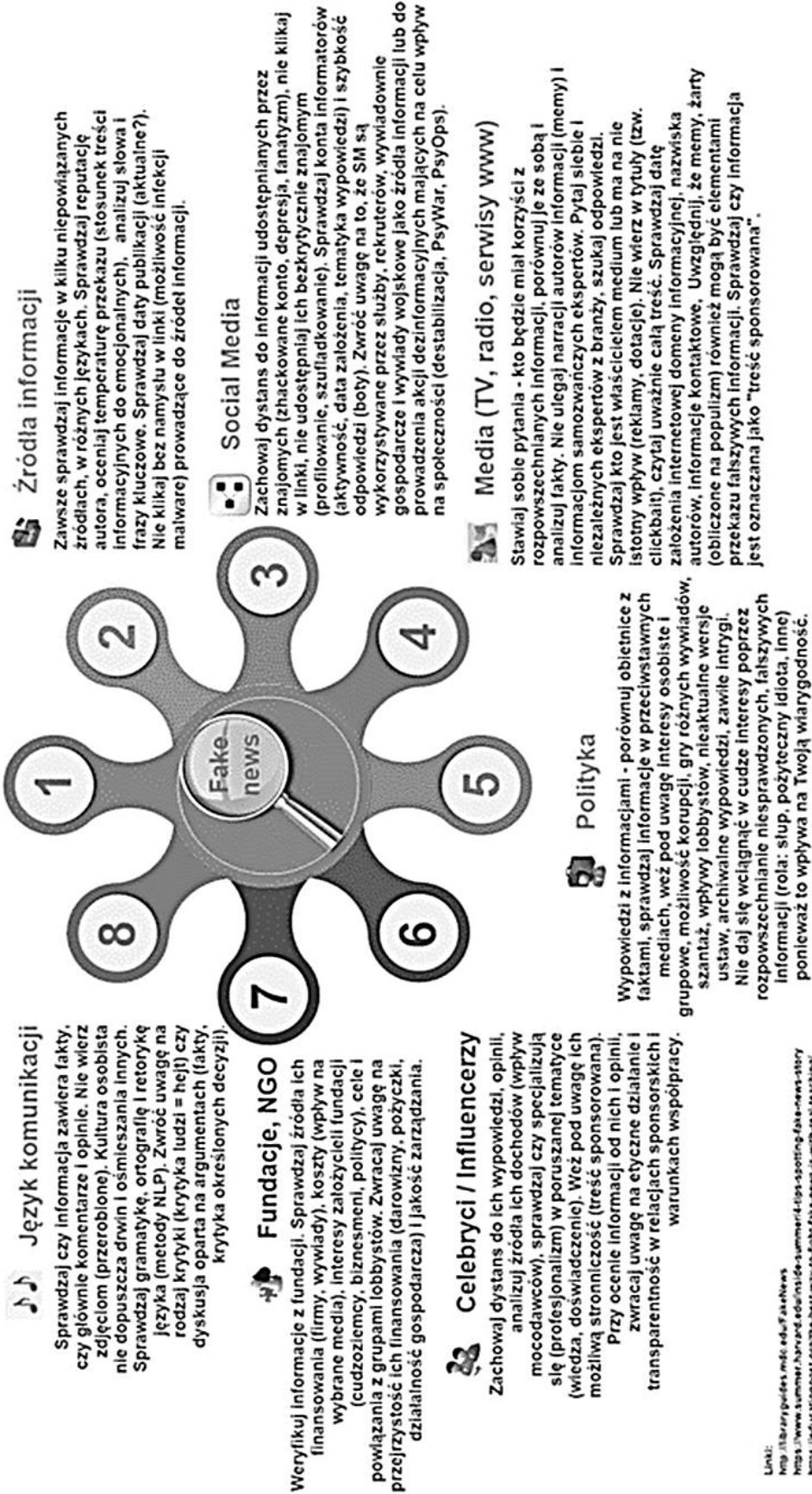

Jak rozpoznawać i weryfikować fałszywe informacje (tzw. fake news)

Fake news - fałszywe informacje lub prawdziwe informacje pomieszczone z fałszywymi, czyli jak nie poddać się manipulacjom (socjotechnika) stosowanym w tzw. fake news.

Ty Mysi, analizuj, zadawaj pytania, miej wątpliwości, zachowaj wstrzeźliwość wypowiedzi

1 Język komunikacji

Sprawdź czy informacja zawiera fakty, czy głównie komentarze i opinie. Nie wierź zdjęciom (przeobrobione). Kultura osobista nie dopuszcza drwin i ośmieszania innych. Sprawdzaj gramatykę, ortografię i retorykę języka (metody NLP). Zwróć uwagę na rodzaj krytyki (krytyka ludzi = hej! czy dyskusja oparta na argumentach (fakty, krytyka określonych decyzji).

2 Fundacje, NGO

Weryfikuj informacje z fundacji. Sprawdzaj źródła ich finansowania (firmy, wywiady), koszty (wpływ na wybrane media), interesy założycieli (fundacji (cudzoziemcy, biznesmeni, politycy), cele i powiązania z grupami lobbystów. Zwracaj uwagę na przejrzystość ich finansowania (darowizny, pożyczki, działalność gospodarcza) i jakość zarządzania.

3 Celebryci / Influencerzy

Zachowaj dystans do ich wypowiedzi, opinii, analizuj źródła ich dochodów (wpływ mocodawców), sprawdzaj czy specjalizują się (profesjonalizm) w poruszanej tematyce (wiedza, doświadczenie). Weź pod uwagę ich możliwą stronniczość (treść sponsorowana). Przy ocenie informacji od nich i opinii, zwracaj uwagę na etyczne działanie i transparentność w relacjach sponsorskich i warunkach współpracy.

4 Polityka

Wypowiedzi z informacjami - porównuj obietnice z faktami, sprawdzaj informacje w przeciwstawnych mediach, weź pod uwagę interesy osobiste i grupowe, możliwość korupcji, gry różnych wywiadów, szantaż, wpływy lobbystów, nieaktualne wersje ustaw, archiwalne wypowiedzi, zawile intrzygi. Nie daj się wciągnąć w cudze interesy poprzez rozpowszechnianie niesprawdzonych, fałszywych informacji (rola: ślup, pożyteczny idiotą, inne) ponieważ to wpływa na Twoją wiarygodność.

7 Źródła informacji

Zawsze sprawdzaj informacje w kilku niepowiązanych źródłach, w różnych językach. Sprawdzaj reputację autora, oceniam temperaturę przekazu (stosunek treści informacyjnych do emocjonalnych), analizuj słowa i frazy kluczowe. Sprawdzaj daty publikacji (aktualne?). Nie klikaj bez namysłu w linki (możliwość infekcji malware) prowadzące do źródeł informacji.

6 Social Media

Zachowaj dystans do informacji udostępnianych przez znajomych (zhackowane konto, depresja, fanatyzm), nie klikaj w linki, nie udostępniaj ich bezkrytycznie znajomym (profilowanie, szulardkowanie). Sprawdzaj konta informatorów (aktywność, data założenia, tematyka wypowiedzi) i szybkość odpowiedzi (boty). Zwróć uwagę na to, że SM są wykorzystywane przez służby, rekruterów, wywiadownie gospodarcze i wywiady wojskowe jako źródła informacji lub do prowadzenia akcji dezinformacyjnych mających na celu wpływ na spójność (destabilizacja, PsyWar, PsyOps).

4 Media (TV, radio, serwisy www)

Stawiaj sobie pytania - kto będzie miał korzyści z rozpowszechnianych informacji, porównuj je ze sobą i analizuj fakty. Nie ulegaj narracji autorów informacji (memy) i informacjom samozwańczych ekspertów. Pytaj siebie i niezależnych ekspertów z branży, szukaj odpowiedzi. Sprawdzaj kto jest właścicielem medium lub ma na nie istotny wpływ (reklamy, dotacje). Nie wierź w tytuły (tzw. clickbait), czytaj uważnie całą treść. Sprawdzaj datę założenia internetowej domeny informacyjnej, nazwiska autorów, informacje kontaktowe. Uwzględnij, że memy, żarty (obliczone na populizm) również mogą być elementami przekazu fałszywych informacji. Sprawdzaj czy informacja jest oznaczona jako "treść sponsorowana".

Linki:
<http://libraryguides.mdc.edu/fakenews>
<https://www.sumner.harvard.edu/inside-summers-tips-spotting-fake-news-story>
<https://educationpost.org/the-best-way-to-fight-fake-news-is-with-real-teaching/>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Prawo_wuj%C5%82%C3%Bam%C3%B9_Butteridge%E2%84%99
<https://www.comanetech.org/veritas-busting-misinformation-how-to-@back-against-fake-news/>
<https://nyberpolicy.nask.pl/pl/analyzy/71-fake-news-dziedziczenia-w-swiecie-nowych-medow.html>

